

INTERVJU: BORIS MITIĆ, REDITELJ

Pomalo alhemičar

“Uštedeo sam nešto para, kupio kameru i počeo da tu po komšiluku snimuckam pomalo moje ‘Dijančeroše’. Prvo sam hteo da uslikam samo njih u njihovim čudnim vozilima, pa sam onda hteo da snimim i kako nastaje to vozilo, zato smo kupili staru ‘dijanu’ za sto evra, rasturili je i, malo-pomalo, nastao je film od 45 minuta...”

Boris Mitić je scenarista, reditelj i producent dokumentarnog filma *Pretty Dyana*, čije piratske kopije u svim vrstama video-zapisa idu iz ruke u ruku najmanje godinu dana unazad. *Pretty Dyana*, film o Romima raseljenim sa Kosova koji žive u kartonskom naselju u predgrađu Beograda i recikliraju kultne automobile - spačke i “dijane”, koji u podnaslovu ima *Prva ciganska kaskadersko-ekološka dokumentarna tragikomedijska* njegov je zaštitni znak.

Razgovaramo sa Borisom Mitićem nepun sat pošto se vratio iz Prizrena, gde je na trećem Dokufestu, međunarodnom festivalu dokumentarnog i kratkometražnog filma, dobio Glavnu nagradu. Pre ove, Mitić je za *Pretty Dyanu* osvojio Specijalnu nagradu žirija za ljudska prava na 10. Sarajevskom filmskom festivalu, i Nagradu publike na RomaDocFestu. Film je premijerno prikazan u Amsterdamu, na festivalu IDFA, koji je za dokumentarce ono što je Kan za igrani film. Učestvovao je i na festivalima u Geteborgu, Beogradu, Madridu, Rimu i Berlinu, upravo se sprema za Glazgov i Barselenu. Boris Mitić (1977, Leskovac) diplomirao je

masmediologiju u Kanadi i više godina saradivao s poznatim svetskim glasilima. Na prizrenskom Dokufestu bio je jedini državljanin SCG.

“VREME”: Ton vaše izjave povodom nagrade na završnoj večeri bio je neočekivan.

BORIS MITIĆ: Možda, mada ne znam zašto. Rekao sam da je Prizren zaista predivan grad, ali da ja ovde ne uživam zato što mi je mučno i neprijatno zbog svega što se dešavalo. A to nije ništa što domaćini i sami ne znaju. Sve je bilo odlično organizovano, atmosfera je bila kako treba, ali s hotelskog prozora vidite spaljene i uništene crkve, kao i ceo deo grada u kome su živeli Srbi. Kako onda da se čovek oseća nego - mučno. Moj simbol protesta je bio i zahtev da tokom projekcije mog filma prvi red sedišta u gledalištu ostane prazan zbog svih mojih i njihovih prijatelja koji nisu više ovde. Objasnjavali su mi da ne žele da mešaju politiku i festival, ali su na kraju pristali. Nije mi smetalo što sam jedini učesnik iz Srbije. Pozvali su me zato što su videli moj film negde na nekoj divikskopiji, i sve je bilo kako treba. Naknadno sam čuo da su imali problema zbog toga, neko se bunio što zovu srpskog autora. Čuo

sam i da je od dva Albanca u međunarodnom žiriju jedan bio protiv da me nagrade, ali su ga ostali ubedili.

Nagradama i uspesima daje težinu i činjenica da ste po filmskom obrazovanju amater.

Nisam završio filmsku školu niti pratim TV program i to je moja prednost. Nisam opterećen lepim kadrovima, spontanost izranja iz filma i čini ga različitim. Mnogi mi kažu “ova scena ti je predugačka, ova nije povezana s radnjom”, a gledaocima se ipak film sviđa. Svako ima svoju omiljenu scenu i repliku, film se prepričava kao što se prepričavaju recimo *Maratonci*. Osim od ljudi “od zanata”, nisam čuo negativne reakcije. U stvari, svega ovoga možda ne bi bilo da nisam dao otkaz Frans presu, radio sam tamo četiri godine i nisam mogao da podnesem njihov površan i formalan prikaz martovskih događanja na Kosovu. Pre toga sam uštedeo nešto para, kupio kameru i počeo da tu po komšiluku snimuckam pomalo moje *Dijančeroše*. Prvo sam hteo da uslikam samo njih u njihovim čudnim vozilima, pa sam onda hteo da snimim i kako nastaje to vozilo, zato smo kupili staru “dija-

nu” za sto evra, rasturili je i, malo-pomalo, nastao je film od 45 minuta...

... dokument o ljudima, Romima izbeglicama sa Kosova, koji uništavaju “dijanu”, auto kultne i kolekcionarske vrednosti. Istina, oni to rade da bi napravili vozilo od kojeg žive, vozilo koje će im omogućiti da stignu do kontejnera s kartonima pre kolega koji kartone prikupljaju kolicima, a i “da ne troše snagu”, kako kaže jedan od aktera vašeg filma. Ali, uništavanje je ipak uništavanje. Da li je ovaj film vaše viđenje sudbine kulta?

Može i tako da se doživi. Takvih automobila ima sve manje po ulicama, oni su odavno kolekcionarski. Ali to je jedini auto kome može da se odvoji karoserija od šasije a da to ne smeta motoru, što su Romi iz mog filma iskoristili: na takvu osnovu su prikali veliku korpu za kartone i dobili vozilo koje, zato što nema haubu, nema oblik auta. Policiji je naravno jasno da to jeste auto, a ne poljoprivredna mašina kao što kaže jedan od aktera, često plaćaju kazne, ali se često i izvuku. “Dijana” im je istovremeno i igračka i sredstvo za rad, i statusni simbol, i izvor energije, i prevozno sredstvo - osećaju se bogato, gospodski. Zato je poruka filma da smo svi mi pomalo alhemičari. Oduvek su me oduševljavale te moje komšije zbog svog fatalizma s osmehom.

Istovremeno kad je “Pretty Dyana” prikazana na Festivalu u Prizrenu, bila je televizijska pretpremijera u Štrpcima na lokalnoj stanici Herc. Ni RTS niti ijedan drugi beogradski kanal nisu prikazali ovaj dokumentarac?

Ljudi iz Štrpca ne mogu da siđu u Prizren i vide film, pa sam dozvolio da ga prikažu na njihovoj televiziji. Na beogradskim programima nije prikazan, zato što neće da ga kupe. Ovo je ipak film s međunarodnim uspehom i nagradama.

Ni beogradski Festival dokumentarnog i kratkometražnog filma nije bio naklonjen filmu...

Prošle godine nije primljen. Onda sam konkurisao na Idfu u Amsterdamu, znači na najprestižniji festival, i uspeo sam, *Dijana* je prikazana u debitantskoj konkurenciji, od 1200 filmova moj film je izabran među 20. Posle toga me je pozvao i Beogradski festival, film se ove godine takmičio u međunarodnoj selekciji. Beograd je ove godine odbio i moj novi film *UNMIK Titanik*, a Amsterdam nije. IDFA ga je i finansijski pomogla. Imaju fond za filmove iz zemalja u tranziciji, moguće je konkurisati s nedovršenim filmom i s opširnom eksplikacijom zašto će planeta da stane ako ti ne napraviš taj film. I, ubedio sam ih. Beogradu nije odgovarao *Titanik* zbog duži-

Uspeh dokumentarnog filma

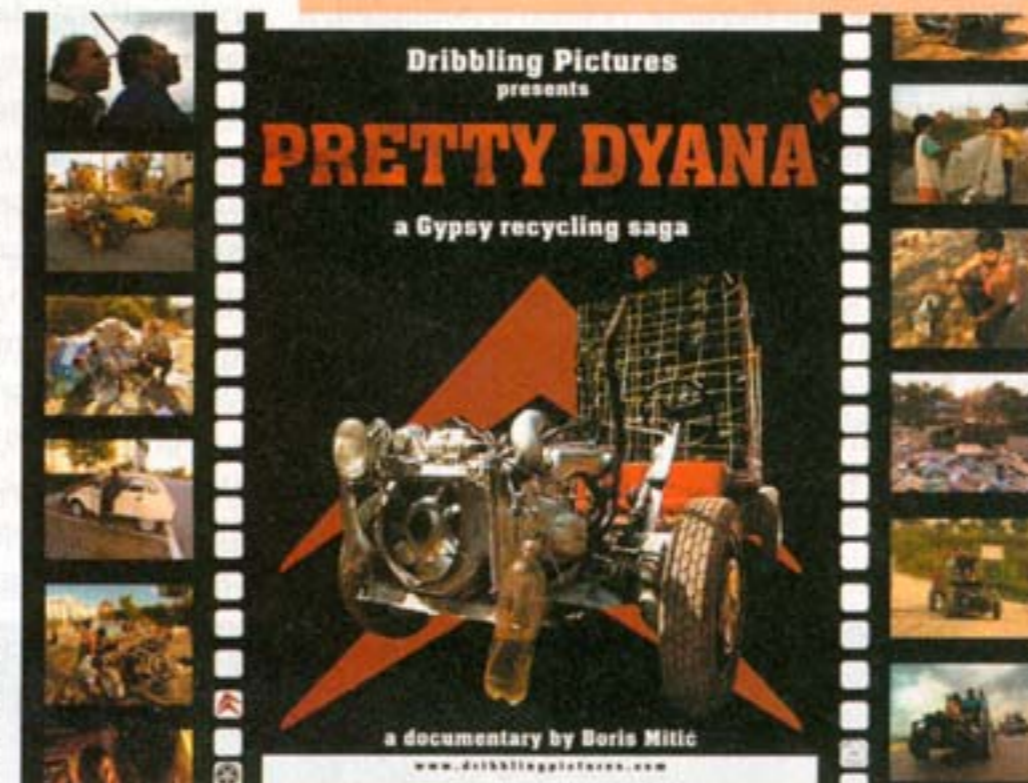
Nemoguće, a moguće

Dokumentarni film se vratio na velika vrata. Ili možda je tačnije reći - tek prvi put je prošao kroz njih. Tome je najviše doprinela svetska slava Majkla Mura. Ne samo nagrade Oskar i Zlatna palma, koja je tek drugi put u istoriji Kanskog festivala dodeljena jednom dokumentarcu, već i sasvim solidan uspeh na blagajnama. Deo te priče je i televizija koja izbacuje sve više *reality show* programa, obično bizarne ili surove sadržine što najbolje ilustruje MTV-jeva egzibicionistička parada nazvana *Jackass*. Dakle, može se primetiti jedan snažan zaokret u animiranju gledalaca, od fikcije ka realističnim formama na globalnom nivou. Ono što je u celoj stvari zanimljivo jeste da naša kinematografija, možda prvi put, ne kasni za svetskim trendovima.

Verovatno najbolji primer prisustva i uticaja dokumentarizma kod nas jeste film Janka Baljka *Vidimo se u čitulji*, koji je obeležio devedesete i zadobio kulturni status, dok u ovim tranzicionim godinama nedavno ostvarenje *Pretty Diana* Borisa Mitića polako poprma slične dimenzije. Ako ste pratili ovogodišnji Fest, mogli ste zapaziti da se o filmovima sa dokumentarnog programa *Činjenice i slagalice* više pisalo nego o igranim ostvarenjima. Otkud ta živahna aktivnost na segmentu kinematografije na koju niko nije obraćao mnogo pažnje a još manje ulagao novca? Pre svega to su mnogo skromniji produkcionni zahtevi. Tehnika, kao što su kamere ili montaža, sve je jeftinija a cela stvar se može obaviti na malo boljem kućnom kompjuteru. Potrebna vam je samo dobra ideja i želja da se bavite tim neprofitnim hobiem. No ono što doprinosi vitalnosti dokumentarnog filma jeste pre svega brzina reagovanja. Naša igrana produkcija sem što ne uspeva da se oslobodi svojih starih žanrovskih navika takođe, zahteva izvesnu istorijsku distancu da bi iole smisljeno mogla da progovori o *jedva* proteklih godinama. Ako ne verujete, pogledajte film *Ranjena zemlja*. Naša nedavna istorija je tako fantastična da ne bi mogla da nastane ni u najluđoj mašti bilo kog filmskog senariste. Kamera uperena u jedan segment naše stvarnosti daje plastičnije i ubedljivije slike od bilo koje fiktivne pripovesti. Scena kada grupa Roma potpuno uništava Citroenovo vozilo kod nas poznato kao “Dijana”, po kom je film i dobio ime, donosi

više simboličkog potencijala i afektivnog angažmana nego bilo koja osmišljena dramska situacija u nekom igranom filmu ili pozorišnoj predstavi. *Pretty Diana* je ona vrsta filma kojoj nije potrebno ništa uzbudljivije, zanimljivije ili *više* od same stvari o kojoj govori. Ti prizori crpe svoju snagu u tome što su potpuno neverovatni, dok u isto vreme gledalac zna da su istiniti. Nemoguće je da ta kola postoje i još da su ispravna, nemoguće je da ti ljudi tako žive i da niko ne brine o njima, nemoguće je da se oni i pored toga bez mnogo kuknjave snalaze, pa čak imaju i vremena i snage da ukrašavaju svoja neobična vozila. Nemoguće je ali je ipak tako. Evo, sve je tu, na filmu.

IVAN JEVIĆ

DOKUMENTARNA TRAGIKOMEDIJA: Kadar iz filma “Pretty Dyana”

ne, traje 82 minuta i pripada kategoriji celovečernjeg dokumentarnog filma. Međutim, njima je bilo bitnije da to vreme upotrebe za više kratkih filmova i da tako zadovolje više producenata. Razumljivo, ja nemam ni zvaničnu producersku firmu. Moja firma *Dribbling Pictures* postoji samo na internet prezentaciji.

U pravno-formalnom smislu vi ste ilegalni proizvođač filmova, “Dijana” je odličan izvor prihoda piratskom tržištu - sve su to neobičajeni elementi za domaći dokumentarni film.

Jeste, to što ja radim je *home video*, nisam stigao da se pozabavim registracijom firme. Drago mi je da napolju to nikog ne zanima. Ljudi gledaju film i to funkcioniše ili ne. Tačno, film je postao kulturni zahvaljujući piratskom tržištu. Ali ipak, mora se priznati da pirati ne bi ništa postigli da se ljudima film ne dopada. Uveseljava ih, razbija im predrasudu da su dokumentarci dosadni, puni priče koja guši informacijama, da su bezlični. Nažalost, naši dokumentarci jesu takvi, puni arhivskih podataka. U svetu filmovi traju pedesetak minuta, snimaju se nekoliko meseci, imaju jake likove koji se razvijaju kroz vreme i radnju, kao igrani su, samo što je ono što prikazuju istinito. A moj film, baš zato što je zabavan, ljudi žele da pokažu drugom pa - narežu CD. Meni je to drago, ne smeta mi što time narušavaju moja autorska prava. Znam da su ga prenosile stjuarde-se, imam mnogo mejlova iz dijaspore, znam da su ga i selektori nekih festivala na kojima sam bio videli na diviksu negde u svetu. Sve to donelo je filmu kulturni status, *Pretty Dyana* je postala brend, *Dribbling Pictures* takođe, i zašto bi mi to smetalo?!

“UNMIK Titanik” je o Srbima, stanovnicima zgrade Juprograma u Prištini...

Oni su tu ušli s namerom da ostanu nekoliko dana, a tu su već petu godinu. Film je sniman tokom dve proslave Nove godine. To je nadrealna priča o ljudima koji praktično ne izlaze iz te zgrade, sastaju se u prodavnici u prizemlju, tu se družu, razmenjuju poruke, piju, klinici igraju fudbal po hodnicima, devojke sede na stepeništima po spratovima, tu je i dečko koji se rodio u toj zgradi... Upao sam nenajavljen na njihovu proslavu - snimao sam tokom prošlog i ovog dočeka - i ubacio se u njihovu frekveniju crnog humora, ironije i sarkazma i opšte zajebancije. Ja ih pratim, ja sam i gost i voajer. Kao da nije realna priča, snimio sam neverovatne scene. Estetski je kvalitetniji od *Dijane*, a priča je isto toliko luda i energija isto toliko pozitivna kao u *Dijani*. Ponudiću ga našim televizijama za ovogodišnji program, naravno ako budu spremne da ga plate. To je neka vrsta metafore o situaciji na Kosovu, ali kroz pozitivnu fajtersku priču. Sve se čini da će se narednih godinu dana baviti distribucijom tog filma. Što da ne, turistički je ludo, s *Dijanom* sam obišao pola sveta, kreativno je zabavno, non-stop je uzbudljivo, i svaki dan mogu da stignu samo dobre vesti.

SONJA CIRIĆ